

OUDE BEROEPEN IN EN ROND OUD-ADE

Aflevering 46: De veehandelaar

Veehandelaar, dat leek me een eenvoudig onderwerp. Een handelaar koopt iets en verkoopt het weer met winst. Daar komen weinig ingewikkelde manoeuvres of technisch vernuft bij kijken. Het was mijn zoveelste vergissing. Toen ik in gesprek raakte met Sjaak van Seggelen en zijn broer Cok bleek al gauw dat het beroep verre van eenvoudig was en nog steeds is. Net als trouwens al die beroepen die in deze serie voorbij gekomen zijn.

Jan van Seggelen (1918-1997)

Sjaak leerde het vak van zijn vader Jan van Seggelen, die tijdens zijn leven van boerenknecht 'opklom' tot veehandelaar. 'Opklom' tussen aanhalingstekens omdat handelaar een klein stukje hoger was in de toenmalige standenmaatschappij. Vader Jan was de zoon van Jan van Seggelen sr (1880-1966), die woonde in een klein huisje vooraan in de Zevenhuizen aan de Boekhorstervaart. Jan sr was getrouwd met Marie Zwetsloot (1881-1968). Zij hadden 13 kinderen. Opa Jan deed van alles om de kost te verdienen voor zijn grote gezin. Hij was molenaar van de Zweilander molen en boerenknecht op het Klaverblad. Daarnaast was hij los werkman en baggerde hij. Hier en daar molk hij koeien als dat nodig was. Ook had hij een paar geiten op het land aan de overkant van de sloot. Tegen de avond zette hij ze over in zijn roeiboot om ze thuis te melken en onderdak voor de nacht te geven. De beesten sprongen dan spontaan in de boot. Geiten werden in die dagen 'werkmanskoeien' genoemd.

Jan jr trouwde met Rika Straver (1923-2001). Ze kregen zeven kinderen, waarvan er een (Johan) op vier-jarige leeftijd verdrong. Ze woonden aan de Zevenhuizervaart waar het water altijd een gevaar was voor kleine kinderen. Sjaak die zijn vader later zou opvolgen was de tweede zoon. Cok, die lange tijd bij zijn ouders bleef wonen, was de vijfde in het gezin. Cok heeft altijd meegeholpen in het bedrijf van zijn vader, tot hij na zijn veertigste een baan vond op Schiphol.

Vader Jan begon zijn werkzame leven als knecht (intern) bij Piet van Schie aan de Zijldijk. Daar maakte hij kennis met de handel in nuchtere kalveren. Een nuchter kalf was een stiertje, één dag oud, dat nog geen melk gedronken had en meteen afgevoerd werd voor de slacht. Langzaam rijpte het plan om zelf ook in de handel te stappen. 's Ochtends verzamelde hij kalveren van diverse boeren, eerst met de roeiboot van zijn vader of per transportfiets waar hij een kist opzette, waarin hij het geboeide kalf vervoerde. Later had hij een auto met een klein aanhangwagentje waar hij de kalveren mee ophaalde. Tegen het eind van de ochtend kwam Cor Sterk, inkoper van de slachterij, met een veewagen en vervoerde de kalveren naar het slachthuis in Bodegraven. Toen Sterk er mee stopte, werden de kalveren naar Van der Pijl gebracht, naar een nieuw slachthuis in Ter Aar.

Vanaf eind jaren vijftig werden de kalveren niet meer nuchter geslacht maar op de markt verkocht voor de mesterij om na 16 tot 18 weken naar het slachthuis gebracht te worden. Jan ging zelf ook kalveren vetmesten (met de hulp van zijn gezin). Vroeger werden mestkalveren kistkalveren genoemd omdat ze allemaal afzonderlijk in een klein hokje stonden. Tegenwoordig is dat anders en worden de kalveren uit het oogpunt van dierenwelzijn in groepen geplaatst en worden geslacht op een leeftijd van zes tot acht maanden.

Na enige tijd ging hij op eigen gelegenheid naar de markt, waar hij koeien verkocht en door een veerijder naar hun bestemming liet brengen. Iedere week ging hij naar Groningen om daar blaarkoppen te kopen voor de boeren in Oud-Ade en omstreken. Aanvankelijk ging hij per motor, met

een blik benzine op zijn rug, later met de trein of per auto met anderen. Ze overnachtten de avond tevoren in een logement want de veemarkt begon 's morgens vroeg. Ook trok hij met vee transporteur Klerks uit Nieuwe Wetering naar Texel om lammeren te kopen. Hij kwam dan met zo'n 100 tot 150 lammeren terug en reed van boer naar boer, die mochten uitzoeken. Een anekdote: bij Piet van Leene (van der Geest) aan de Zijldijk konden ze het niet eens worden over de prijs, dus laadde Jan de lammeren weer in maar toen hij vertrok riep Piet hem terug en ging toch overstag. Het jaar daarop gebeurde hetzelfde en toen dat voor de derde keer gebeurde zou Jan gezegd hebben: "Weet je wat jij ken, Piet van Leene, de boom in" en vertrok met zijn lammeren. Maar een paar dagen later zaten ze na de hoogmis weer gebroederlijk naast elkaar een borrel te drinken in het café van 'Smoor'. Wat nog vermeld moet worden: Jan van Seggelen was een enthousiaste toneelspeler en is lange tijd voorzitter van VIOS geweest (zie de foto in de bijlage).

Sjaak van Seggelen

Sjaak (*1950) en Cok (*1954) van Seggelen kunnen nog haarfijn vertellen hoe zij ongemerkt het vak van veehandelaar in rolden. Hun vader was inmiddels begonnen met zelf kalveren te mesten en de jongens moesten die 's morgen voeren. Maar ze werden ook geacht naar de mis te gaan. Dat lukte niet, dus gingen ze om zeven uur naar de kerk voor het communie-uitreiken en dan weer teug naar huis, kalveren voeren, omkleden en naar school. Het communie-uitreiken bood in die tijd de mogelijkheid voor parochianen die vroeg naar hun werk moesten en de mis niet konden bijwonen toch de communie te ontvangen. Cok herinnert zich hoe hij na het voeren in een walm van stank naar school in Leiden fietste.

Sjaak werkte eerst enige tijd bij zijn Oom Bram, die behalve molenaar op de Vrouw Venne ook boer was. Na zijn militaire dienst (1970) ging hij de mogelijkheden van veehandel verkennen. Met Peter Disseldorp, zoon van de Ripse noodslachter, ging hij schapen scheren bij boeren in de omgeving. Als in het najaar de koeien op stal gingen, ging hij bij enkele boeren de koeien scheren. In de winter had hij bij diverse boeren in totaal zo'n 500 schapen lopen die het overvloedige gras afgraasden. Ongeveer zestig van die schapen liet hij 'aflammeren'.

Toen hij in dienst kwam bij zijn vader hield hij het aanvankelijk bij kalveren en schapen terwijl zijn vader de handel in koeien bleef doen. Maar toen zijn vader het vanwege gezondheidsproblemen niet meer aankon, nam hij de hele handel over. De regels en de praktijk van de handel waren inmiddels drastisch veranderd. Ik vraag hem of hij de voortzetting van zijn vaders handel als een plicht had gevoeld. Het antwoord is dat het zijn eigen keuze was en dat de handel hem aangetrokken had.

Ik laat Sjaak zelf aan het woord: "Toen ik als jong ventje in 1966 van school kwam en aan de hand van mijn vader de veehandel een beetje onder de knie probeerde te krijgen, ging het er heel anders aan toe dan tegenwoordig. We gingen een paar dagen per week de boer op om te kijken of ze vee wilden verkopen of op basis van commissie aan ons wilden meegeven. Een keer per week was er in de binnenstad van Leiden op vrijdag een veemarkt waar wij het ons aangeboden vee zo goed mogelijk probeerden te 'verwaarden' [zo goed mogelijk verkopen]. Het vervoer naar de markt werd verzorgd door transporteurs uit de omgeving, per schuit of per veewagen."

"In 1969 veranderde echter heel veel. De veemarkt verhuisde naar de Groenordhallen en groeide uit tot een van de grootste van Nederland. Op maandag was de slachtvee-markt en op dinsdag werd al het andere vee verhandeld, zoals melkkoeien, kalveren, schapen, geiten, kippen en konijnen. Zo werden er in 1981 in totaal 302.248 dieren verhandeld. De prijsvorming kwam altijd door middel van handjeklap tot stand."

“In 2001 kregen we echter te maken met mond- en klauwzeer (MKZ) en gingen alle markten maanden lang op slot. In heel Nederland was veetransport verboden. Toen de handel weer vrijgegeven werd, waren er nieuwe spelregels aan verbonden: er mocht per dag maar één soort vee aangevoerd worden. Koeien en schapen moesten vanaf de markt altijd naar het slachthuis. De meeste veemarkten zagen die nieuwe regels niet zitten en hielden hun deuren gesloten (Leiden, Den Bosch, Utrecht, Doetinchem, Groningen en nog wat kleinere markten). Leeuwarden maakte wel een doorstart voor koeien, kalveren en schapen. De schapenmarkt in Utrecht verhuisde naar een hallencomplex in Bunnik. In Purmerend is er op dinsdag nog een kalvermarkt, waar ik [Sjaak] terecht gekomen ben. Ook is er woensdag nog een schapenmarkt met beperkte aanvoer.”

Ik vraag Sjaak of hij me een voorbeeld van een normale werkdag kan geven. “Ik sta rond 6 uur op, drink twee bakkies koffie en stap met wat appels in de auto. Om 7 uur ben ik bij een boer om drie koeien in mijn veetrailer achter de auto op te halen en naar een verzamelplaats in Oudewater te brengen. Ik maak de wagen schoon en ben rond 10 uur weer thuis. Ik eet een happie [zijn ontbijt], lees de krant en vertrek om 1.15 uur met Rutger Daalmeijer om kalveren op te halen bij zo’n 10 tot 20 boeren en die in Purmerend te lossen voor de verkoop. Voor elk verkocht kalf krijg ik een vast commissie bedrag. De prijs van een kalf kan enorm verschillen, van 10 tot 700 euro. Om ongeveer 9.30 uur ’s avonds ben ik weer thuis. Nicolette [zijn vrouw] heeft voor het eten op me gewacht.”

Jan van der Geest (1933-2018)

De Van Seggelens waren niet de enigen in Oud-Ade die handel in vee bedreven. Jan van der Geest, die eveneens in de Zevenhuizen woonde, was ook een hartstochtelijke handelaar. Hij was een zoon van veeverloskundige (‘biggesnijer’) Siem van der Geest. Vroeger had (bijna) iedereen die Van der Geest heette een bijnaam, anders wist niemand over wie je het had. Zeker niet als je voornaam ‘Jan’ was. De hier beschreven Jan werd daarom ‘Jan Geit’ genoemd. Soms werd dat zelfs ‘Geitje’. De overlevering vertelt: “Toen zijn vader een keer met een geit thuis kwam nam Jan de verzorging van dit beest op zich en beschouwde het als zijn dier. Groot was dan ook het verdriet toen hij op zekere dag van school kwam en hoorde dat vader het beestje met een leuke winst had verkocht, want zo zei vader: Handel is Handel! Jan moest zo huilen dat zijn vrienden hem vanaf dat moment Jan Geitje noemden.”

Aanvankelijk werkte Jan met zijn broer Siem jr bij zijn vader, maar daarna richtte hij zich op de handel. In 1960 trouwde hij met Trees van der Fits (*1935). Als ik haar bezoek, zegt ze: “Jan handelde in koeien, varkens, konijnen, honden, in alles! In alles waar hij iets mee verdienen kon.” In een schuur bij hun huis bewaarde hij zijn ‘handelswaar’; ooit verbleven er wel zes honden voor de verkoop. Hij hield van een volle portemonnee maar hij had een hekel aan boekhouden en boekhouders vertrouwde hij niet. “Die kerels hoeven niet te weten wat ik verdien. Zij vertellen mij toch ook niet wat ze zelf verdienen?” Uiteindelijk ging Trees de boekhouding voor hem doen.

Zijn zoon Simon, vernoemd naar zijn opa, was meer geïnteresseerd in oud ijzer. Trees: “Dus veranderde ons erf langzamerhand in een ijzersorteercentrum en etalage voor de handelswaar van Simon. Maar Jan genoot hier enorm van en deed de handel als Simon op zijn werk was.” Simon overleed in 2007 aan een hersentumor. Trees: “Het heeft heel lang geduurd eer Jan dit verlies een plaats kon geven. De interesse in dieren en zijn omgeving werd minder, daarom zijn wij op zoek gegaan naar een andere woonruimte.” In 2012 verhuisden zij naar de Waterlelie in De Veen. Zes jaar later overleed Jan. Tijdens het afscheid eindigde Trees het verhaal over haar man: “Jan bedankt voor de bijna 60 jaar die we samen zijn geweest, rust nu maar lekker uit want: de Handel is over!”

Cor en Piet van der Werf

Cor van der Werf (1893-1970) en zijn zoon Piet (1924-1997) waren noodslachter, maar omdat noodslachting – letterlijk – geen vetpot was, handelden Cor, en later Piet, in vee en hadden zij ook een stuk land waar schapen liepen. In het voorjaar gingen ze naar Texel om daar lammeren te kopen. Achter het huis op de Kolk was een varkens- en koeienstal. Piet verlegde zijn activiteiten naar handel in magere kalveren en schapen. Hij had een stuk land in de Boterhuispolder en bleef elke week naar de markt in Leiden gaan. De handel in vee was volgens Cors zwager Herman Schouten een belangrijker bron van inkomsten dan de noodslachting. Cor en Piet bezochten een paar maal per week de boeren in de omtrek op zoek naar stierkalfjes. Ze brachten die naar Van der Pijl in Ter Aar waar ze geslacht werden.

Bij mijn gesprekken over oude beroepen werd het woord ‘concurrentie’ zelden gebruikt. Als er een andere kruidenier, groenteboer of lapjeskoopman in de buurt was of kwam, werd die nooit een concurrent genoemd maar een soort collega. Ze gunden elkaar de klanten en hielpen elkaar bij problemen. Maar bij de veehandelaar lag dat blijkbaar anders. Tussen Jan van Seggelen en Cor van der Werf bestond geen gunfactor, volgens Sjaak. Toen zijn vader eens met kalveren van het Klaverblad (per kruiwagen vervoerd) bij de Blanken Hoeve van Arie van der Poel arriveerde om ze daar in de veewagen te laden, kwam Van der Werf aanrijden en zag dat hij te laat was. In zijn ergernis reed hij met zijn wagen tegen die van Van Seggelen aan en wilde er vandoor. Maar Arie Poel gooide het hek dicht en sommeerde “Eerst de schade regelen, Van der Werf!” Aldus de mondelinge overlevering.

De veehandel vandaag

De kleurrijke en levendige veemarkt met zijn handjeklap en de jenever drinkende en dikke sigaren rokende boeren en kooplieden is uit het straatbeeld en de publiciteit verdwenen. In de volksmond werd de marktdag ‘Boerenzondag’ genoemd. Door tal van ontwikkelingen, zoals (Europese) wetgeving met betrekking tot volksgezondheid en sanitaire regels, door de toegenomen bekommernis om dierenleed, de opkomst van het vegetarisme en de groei van gigantische slachthuizen met migranten als werknemers, heeft het naargeestige slachthuis de romantische veemarkt in de publiciteit verdrongen. De ‘verwaarding’ van de koe of het schaap wordt niet meer bepaald door het vakmanschap van de handklappende koper en verkoper maar door de vastgestelde kiloprijs van het vlees. De vervreemding en het afscheid van het dier als eetbare medebewoner van onze wereld is bijna voltooid.

Als ik Sjaak van Seggelen vraag naar de huidige toestand van de veehandel benadrukt hij veranderingen die vooral hem treffen als handelaar: “Door het sluiten van de markten moeten we ons vee op een andere manier kwijt zien te raken, koeien rechtstreeks naar het slachthuis, of via een goedgekeurde verzamelplaats naar de slachterij. Schapen hetzelfde verhaal. Ook de kalveren gaan voor meer dan 90% op die manier naar hun eindstation.” Maar Sjaak denkt ook aan de veerijder: “Door deze ontwikkelingen is ook de lokale veerijder op een zijspoor geraakt, want vrijwel iedere veehandelaar heeft inmiddels een eigen vervoersmiddel.”

PS

Aan het eind van dit verhaal gekomen, schiet me ineens iets te binnen: Waar is het varken? Het dier dat anatomisch het meest op ons mensen lijkt! Desgevraagd meldt Sjaak dat zijn vader aanvankelijk varkens mestte maar daarmee gestopt was. Daarna had hij nooit meer naar een varken omgekeken. Zijn hart lag bij rundvee en schapen. Waarom? We zullen het nooit te weten komen.

Met dank aan: Sjaak en Cok van Seggelen, Trees van der Geest-van der Fits, en Roen van der Geest.

Sjaak van der Geest

Correcties en aanvullingen: tel.06-269 71 256; s.vandergeest@uva.nl

Bijlage met foto's en andere illustraties

Rechts de woning en andere opstal van Jan en Marie van Seggelen in de Zevenhuizen. Tevens het geboortehuis van Jan van Seggelen jr, de veehandelaar. Links de woning van Leen Bartels (foto van Pastoor Verkley, archief Oud Alkemade).

Artist impression van (links) de woning van de familie Van Seggelen in de Zevenhuizen aan de Boekhorstervaart (schilder: onbekend, eigenaar Cok van Seggelen).

Het gezin van Jan en Marie van Seggelen op hun 55^e bruiloft in 1960
 achter, vlnr: Gerrit, Piet, Jan, Frans, Dirk, Bram
 2e rij: Ploon, Mie, Marij, Cor, Na (Clazien), Marie
 vóór: Opa Jan, Francisca (zuster Godefridus), Oma Marie.

Jan van Seggelen sr vaart zijn geiten met de roeiboot over voor de nacht.
 (familiearchief Van Seggelen).

Jan van Seggelen jr met stropdas op de Leidseweg, vermoedelijk op weg naar de kerk. Op de achtergrond de Vrouw-Vennemolen en waarschijnlijk een tilbury, een tweewieler waar je met twee personen op kon zitten. Vooral boeren kwamen zo zondags naar de kerk. En op de kermis werd de tilbury gebruikt bij het ringsteken. (familiearchief Van Seggelen).

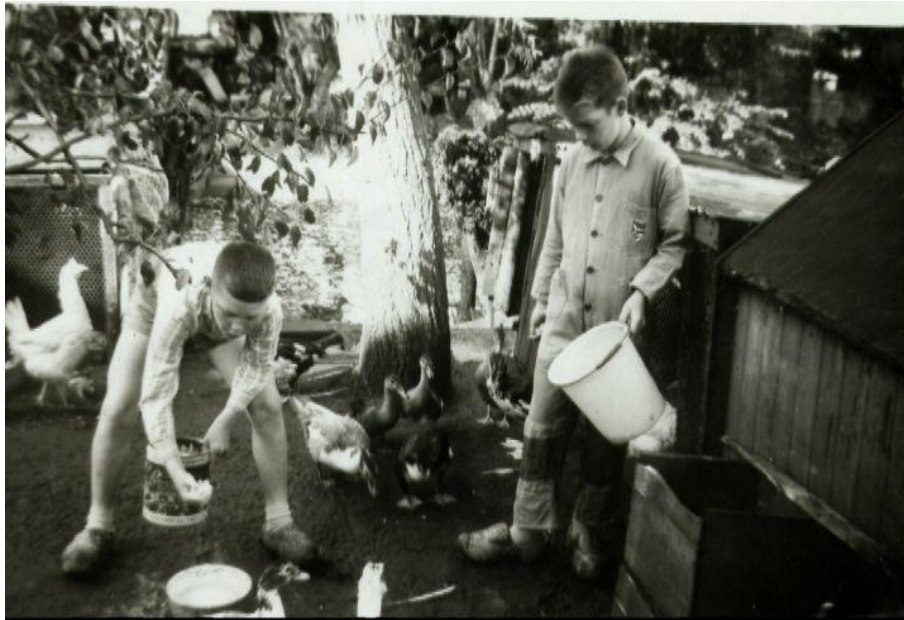
Trouwfoto van Jan van Seggelen jr en Rika Straver, 8 april 1948.
(familiearchief Van Seggelen).

Het gezin van Jan en Rika van Seggelen, vlnr Sjaak, Cok, vader Jan, Jan, Hennie, moeder Rika en Rita.
(foto van Pastoor Verkley, archief Oud Alkemade).

Rita, Sjaak en Jan van Seggelen bij de draai voor hun huis. Op de achtergrond de boerderij van Koos Pennings, rond 1960. (foto van Pastoor Verkley, archief Oud Alkemade).

Vlnr: Sjaak en Jan voeren de kippen. Voor Sjaak het begin van een carrière als veehandelaar?
(familiearchief Van Seggelen).

De woning van de familie van Seggelen aan de Zevenhuizervaart. Op de foto : Sjaak, Cok, moeder Rika
en Jan in hun zondagse kleren (familiearchief Van Seggelen).

Jan van Seggelen (rechts) met Piet Pouw sr. in het stuk "Wie zonder zonden is" van Eugene O'Neill, gespeeld in maart 1974 door VIOS. (familiearchief Van Seggelen).

Sjaak van Seggelen en Ruud Van Schie zetten drie kalveren over bij de boerderij van Chris van Schie, rond 1985 (familiearchief Van Seggelen).

Aan de overkant worden de kalveren in de trailer van Sjaak gehesen, 1985.
(familiearchief Van Seggelen).

Peter Disseldorp en Sjaak van Seggelen bij het schapen scheren, rond 2010 (familiearchief Van Seggelen).